

การจัดการระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ สำหรับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลท่าข้าม จังหวัดสงขลา

Geographic Information System Management for the Development of Sustainable Food Tourism Community Routes : A Case Study of Thakham District, Songkhla

สุรวัช หมู่แก้ว^{1*}

Surawat Moogem^{1*}

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาสถาปัตยกรรมและผังเมือง, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา

¹ Asst.Prof., Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Architecture, Rajamangala
University of Technology Srivijaya, Songkhla.

* Corresponding author, E-mail: surawat.m@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการลงพื้นที่สำรวจและเก็บบันทึกตำแหน่งและข้อมูลของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร รวมถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน อาคารบ้านเรือน อาหารการกิน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และรูปแบบวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และศักยภาพของพื้นที่ชุมชนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้านอาหารในรูปแบบดิจิทัลออนไลน์ สามารถนำไปต่อยอดการใช้งานเพื่อการพัฒนาชุมชนในอนาคต

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลท่าข้าม มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลายที่ควรอนุรักษ์และสืบสานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ มีการตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตมันทอดบ้านเขากลอย กลุ่มบ้านท่าขมนบ้นสิบ กลุ่มขนมถั่วทอดกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร กลุ่มเพาะปลูกเห็ดแครง และกลุ่มเลี้ยงผึ้งญวน (ผึ้งโพรงไทย) สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการที่ตั้งของตำบลท่าข้ามอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองหาดใหญ่ และมีการคมนาคมเข้าถึงที่สะดวก ทำให้มีการพัฒนาแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมในชุมชน เช่น ร้านสถานีท่าข้าม ทำให้ได้ฐานข้อมูลแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้าม สำหรับ 1 วัน ในรูปแบบดิจิทัลออนไลน์ GOOGLE My Maps โดยมีการกำหนดจุดแวะท่องเที่ยว 12 สถานที่ มีระยะทางเดินทางไปยังจุดต่าง ๆ ประมาณ 17 กิโลเมตร ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถชิมอาหาร ชมวิถีชีวิตทัศนภูมิประเทศได้อย่างครบครัน โดยเส้นทางจะผ่านตัวชุมชนทุ่งนา สวนยาง และขึ้นเขาลานโพธิ์หินงาม จึงเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ร่วมมือกันจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม ให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีความสะดวกในการใช้งานและไม่ซับซ้อนจนเกินไป ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 และแนวทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : แหล่งอาหาร, ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์, เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหาร

Abstract

This research undertakes a field-based survey to map and record the spatial and contextual data of local occupations, food-related products, settlement patterns, vernacular architecture, and culinary practices that reflect the cultural identity and way of life of communities in Tha Kham Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province. The primary objective is to integrate these data into a Geographic Information System (GIS) to develop an online digital database that serves as a foundation for community-based food tourism. This digital platform can be further utilized to support sustainable community development initiatives.

The research findings indicate that Tha Kham Subdistrict is rich in both natural resources and unique cultural capital. It possesses diverse forms of local knowledge and cultural learning resources that warrant preservation and ongoing transmission. Economically, the community has established five key local product groups under the One Tambon One Product (OTOP) scheme: (1) the Khao Kloi fried taro group, (2) the Ban Khanom Pan Sib snack group, (3) the fried peanut snack group, (4) the herbal curry paste group, (5) the kraeng mushroom cultivation group, and (6) the Vietnamese honeybee (Thai stingless bee) farming group. These groups generate consistent income for local residents. Furthermore, Tha Kham's close proximity to downtown Hat Yai and its convenient transportation network have facilitated the development of tourism infrastructure, including attractions such as the Tha Kham Station Café. As a result, a one-day community-based food tourism route has been developed using Google My Maps, identifying 12 key stopover points along a route spanning approximately 17 kilometers. The route offers tourists the opportunity to enjoy local cuisine while experiencing diverse landscapes that include village centers, rice fields, rubber plantations, and the scenic Lan Pho Hin Ngam Hill. This initiative demonstrates a practical model for the creation of a digital, GIS-based tourism map that supports sustainable food tourism in rural communities. It highlights the importance of collaborative efforts among local administrative organizations and relevant stakeholders to enhance and expand the dataset. Emphasis should be placed on the use of accessible, user-friendly, and low-complexity digital tools, particularly in the context of the COVID-19 pandemic and the evolving paradigm of post-pandemic tourism. This approach not only promotes cultural preservation and economic resilience but also provides a replicable framework for similar community-based development projects elsewhere.

Keywords : food sources, geographic information system, food community tourism route

บทนำ

ชุมชนท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางขัน จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ชุมชนซึ่งมีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย เช่น กลุ่มผลิตมันทอด บ้านเขากลอย กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร กลุ่มขนมถั่วทอด กลุ่มขนมเปียะ กลุ่มน้ำสมุนไพร กลุ่มเพาะปลูกเห็ดแครง และกลุ่มน้ำผึ้งชันโรง ซึ่งในแต่ละกลุ่มอาชีพมีความต้องการในการพัฒนาวิถีอาชีพของกลุ่มตนเองให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถต่อยอดและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชาวบ้านในชุมชน โดยหวังให้เกิดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันใกล้นี้ โดยการพัฒนาความเข้มแข็งจะเน้นไปในการสร้างเมืองนวัตกรรมด้านอาหาร (Food Innopolis) ในอนาคต จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวเริ่มหันมาให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกมากขึ้น อย่างเช่น การท่องเที่ยวเมืองรอง หรือการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) มีความต้องการที่จะเข้าเยี่ยมชม เรียนรู้ และสัมผัสความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น และความน่าสนใจของเมืองนั้น ๆ ซึ่งในแนวทางการพัฒนาเมือง การใช้งานระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ความสามารถในการบูรณาการข้อมูลหลายมิติ เช่น ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการคมนาคม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมและยั่งยืน (Baud-Bovy & Lawson, 2002) ผู้วิจัยเห็นว่าการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้านอาหาร ด้วยใช้วิธีการการบันทึกข้อมูลการศึกษา ลงพื้นที่สำรวจด้วยการทำแผนที่มรดกทางอาหาร (Cultural Mapping) รวมถึงการสื่อความหมายในเรื่องต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท่าข้าม เพื่อให้รู้คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมจับต้องได้และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ นั้นเป็นสิ่งจำเป็น โดยเก็บบันทึกตำแหน่งและข้อมูลของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ด้านอาหารด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และระบบดิจิทัลออนไลน์ ใน GOOGLE My Maps เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สำรวจและเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ด้านอาหารในชุมชนตำบลท่าข้าม อำเภอบางขัน จังหวัดสงขลา
2. จัดทำฐานข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในรูปแบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Database) และจัดทำฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Attribute Database)
3. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้ามใน GOOGLE My Maps

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

กำธร กุลชล (2545) ได้ให้ความหมายว่า การออกแบบชุมชนเมือง คือ การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเน้นคุณภาพ 3 ประการ ได้แก่ คุณภาพทางด้านสุนทรียภาพ คุณภาพชีวิตของสังคมเมือง คุณภาพของสิ่งแวดล้อม โดยคุณภาพทางสุนทรียภาพหมายถึง การมีรูปทรงที่มีความเป็นระเบียบ สวยงาม และจดจำได้ง่าย มีความกลมกลืนกับสถานที่ตั้งและสภาพแวดล้อม และรู้สึกได้ถึงความเป็นองค์กรรวม ส่วนคุณภาพชีวิตของสังคมเมือง หมายถึง การสร้างชุมชนเมืองและพื้นที่ที่เหมาะสมกับการใช้งานของมนุษย์ เข้าถึงสะดวก มีความหลากหลายในการตอบสนองคนที่แตกต่างกันและมีความปลอดภัย ส่วนคุณภาพของสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความสำคัญ

กับภาวะความสบายของสรีระและสุขอนามัยของชุมชน รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด คุ่มค่า และไม่สิ้นเปลือง

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (2552) ได้ให้ความหมายของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ Geographic Information System : GIS ว่า คือกระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ สัมพันธ์กับตำแหน่งในแผนที่ ตำแหน่ง เส้นรุ้ง เส้นแวง ข้อมูลและแผนที่ใน GIS เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของตารางข้อมูล และฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ซึ่งรูปแบบและความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลาย จะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS และทำให้สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับเวลาได้ เช่น การแพร่ขยายของโรคระบาด การเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การบุกรุกทำลาย การเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ เมื่อปรากฏบนแผนที่ทำให้สามารถแปลและสื่อความหมายใช้งานได้ง่าย

การวิจัยนี้มีการศึกษาทฤษฎี แนวความคิด เพื่อให้นิยามความหมายของ “การท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืน” โดยเป็นการวิจัยประยุกต์ เพื่อนำเสนอฐานข้อมูลในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยอาศัยการสำรวจเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเป็นลำดับขั้นตอน

นุจรินทร์ ปทุมพงษ์ และ โชคชัย ถมทอง (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อจัดการสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จังหวัดกำแพงเพชร ระบบที่พัฒนาสามารถจัดการข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สามารถสืบค้นข้อมูลและเส้นทางของสถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้เทคโนโลยีของ Google Maps API และ Leaflet นำแผนที่เข้ามาแสดงผลบนเว็บเพจ โดยทำงานร่วมกับระบบฐานข้อมูลเว็บไซต์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น ประเภทของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่รวบรวมเพื่อการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม โดยใช้การลงพื้นที่สำรวจ เก็บข้อมูลในด้านต่าง ๆ เช่น อาคาร บ้านเรือน อาหารการกิน ย่านต่าง ๆ 2) แหล่งข้อมูลข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการรวบรวมจากหนังสือ เอกสารงานวิจัย งานค้นคว้าอิสระ เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงาน ตำราทางวิชาการ และในระบบฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์หาคำตอบของพื้นที่ศึกษา

2. ประชากร โดยเก็บข้อมูลจากบุคลากรทางภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านชุมชนท่าข้าม และนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้วิจัยทำงานอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) ภาครัฐ และภาคเอกชน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 2) ผู้นำชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 3) นักท่องเที่ยว โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ เก็บข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของตำบลท่าข้าม รวมทั้งกล้องถ่ายรูปที่สามารถเก็บพิกัดตำแหน่งได้ เพื่อใช้บันทึกภาพและตำแหน่งสถานที่ต่าง ๆ

4. นำข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ เช่น อาคาร บ้านเรือน อาหารการกิน ย่านต่าง ๆ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ และรูปแบบวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมีทั้งวัฒนธรรมจับต้องได้ และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในรูปแบบการเก็บบันทึกตำแหน่งและข้อมูลโดยใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ในรูปแบบการเก็บบันทึกตำแหน่ง และข้อมูลของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร

5. จัดทำแผนที่และเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้าม โดยใช้โปรแกรม GOOGLE My Maps

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัย

ผลงานวิจัยฉบับนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ สำรวจเก็บข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และระบบดิจิทัลออนไลน์ในโปรแกรม GOOGLE My Maps รวมถึงการจัดทำแผนที่และเอกสารข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้าม มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา

1.1 ด้านกายภาพชุมชนเมือง

สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ ด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ ได้แก่ พื้นที่หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 เป็นที่ลาดเชิงเขา และลาดเอียงไปที่ราบบริเวณหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน และทำการเพาะปลูกสวนยางพารา มีคลองไหลผ่านทั้ง 3 สายภายในตำบลทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่จึงเหมาะแก่การทำการเกษตร มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติสูง มีพื้นที่สีเขียวค่อนข้างมาก มีถนนสายประธานตัดผ่าน คือ ถนนทางหลวงกาญจนาภิเษก หมายเลข 407 และถนนสายหลักที่เชื่อมต่อกับสายประธาน คือ ถนนทางหลวงชนบท สข 3005 ที่ประกอบธุรกิจเชิงพาณิชย์กรรม

สำหรับการขยายตัวของชุมชนเมืองตำบลท่าข้าม ค่อย ๆ กระจายตัวในบริเวณรอบ ๆ บริเวณริมถนนสายประธานและสายหลัก ซึ่งเป็นทางสัญจรไปยังตำบลข้างเคียงในบริเวณหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ทำให้การขยายตัวอย่างรวดเร็วของชุมชน เนื่องด้วยมีการประกอบอาชีพเชิงพาณิชย์กรรม การใช้ประโยชน์อาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินต่าง ๆ ทำให้มีผู้คนจากต่างพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาสร้างบ้านเรือนเข้ามาทำงานและเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

1.2 ด้านเศรษฐกิจ

พื้นที่ตำบลท่าข้าม มีฐานเศรษฐกิจหลัก คือ ชุมชนบริการทางการเกษตร เป็นรายได้หลักและเศรษฐกิจฐานของพื้นที่ที่มีศักยภาพในการให้บริการรวบรวมสินค้าเกษตรขึ้นต้น เพื่อนำเข้าสู่ตลาดกลาง การเกษตรขนาดใหญ่ และมีพาณิชย์กรรมและการบริการตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ให้บริการในพื้นที่ตำบลท่าข้าม ซึ่งสภาพโดยทั่วไปการตั้งถิ่นฐานแต่เดิมตำบลท่าข้าม มีการตั้งถิ่นฐานอยู่น้อยสร้างบ้านเรือนกันเป็นกลุ่ม แต่ภายหลังได้มีการจับจองที่ดินทำมาหากินก็เลยมีการแยกออกมาสร้างบ้านเรือน กระจายออกมาโดยเฉพาะบริเวณริมถนนสายต่าง ๆ เป็นบ้านเรือนที่พึ่งสร้าง คือ สร้างเมื่อมีถนนตัดผ่านแล้ว โดยเฉพาะหมู่ที่ 6 บ้านหินเกลี้ยง เมื่อก่อนชาวหินเกลี้ยงอยู่กันอย่างหนาแน่นมากในบริเวณเดียวกันทั้งหมด ลักษณะอาชีพ รายได้ต่อครัวเรือน ฯลฯ การจ้างงานการประกอบอาชีพของประชาชน ในพื้นที่ตำบลท่าข้าม

1.3 ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

พื้นที่ตำบลท่าข้ามมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลท่าข้าม มีลักษณะดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกทั้งยางพารา นาข้าว ปาล์มน้ำมันพืช พืชพรรณต่าง ๆ และยังมีแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ คือ คลองวังนายสาม คลองแม่เตย และคลองเขากลอย ที่ใช้ในการทำเกษตรได้อีกด้วยทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และแทนที่ด้วยที่พักอาศัยและการถมที่ทำให้เส้นทางการไหลของน้ำเปลี่ยนทิศทาง และถูกปิดจากการถมดินทำให้สายน้ำบางสายขาดช่วง

ภาพที่ 2 บรรยากาศแหล่งท่องเที่ยวในตำบลท่าข้าม

2. ผลการรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในสถานที่จริง เพื่อให้เห็นกรรมวิธี กระบวนการทำงานเป็นทีมภายในกลุ่ม รูปแบบผลิตภัณฑ์ และลองชิมรสชาติด้วยตนเองของผู้วิจัยและทีมงาน โดยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตมันทอดบ้านเขากลอย กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร กลุ่มขนมถั่วทอด กลุ่มเพาะปลูกเห็ดแครง และกลุ่มน้ำผึ้งชันโรง โดยแต่ละกลุ่มอาชีพก็มีความต้องการในการพัฒนาวิถีอาชีพของกลุ่มตนเองให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถต่อยอดและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชาวบ้านในชุมชนต่อไป โดยมีตัวอย่างเนื้อหาข้อมูล ได้แก่

- กลุ่มเลี้ยงผึ้งญวน (ผึ้งโพรงไทย) หมู่ที่ 6

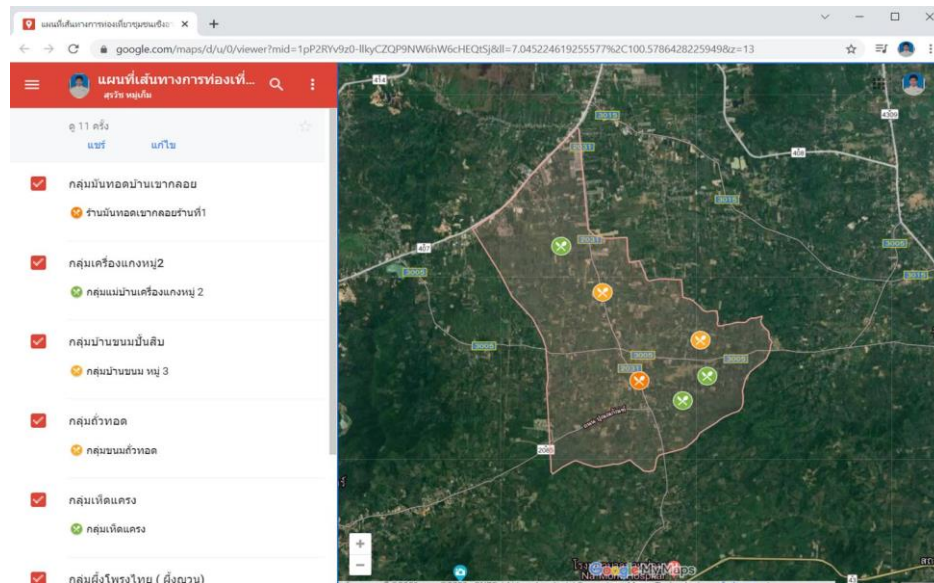
ประวัติความเป็นมาของกลุ่มเลี้ยงผึ้งญวน (ผึ้งโพรงไทย) เริ่มเกิดแนวความคิดการเลี้ยงผึ้งญวน เมื่อปี พ.ศ. 2557 จึงได้ทดลองเลี้ยงและทดลองสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเห็นผลประสบความสำเร็จในปี 2558 และกลุ่มเลี้ยงผึ้งญวน (ผึ้งโพรงไทย) ได้จดทะเบียนอย่างเป็นทางการในปี 2559 มีสมาชิกทั้งหมด 10 ครอบครัว สามารถทำกำไรได้ ปีละ 1 ครั้ง น้ำผึ้งจะออกดีที่สุด เดือน 5 ผลิตภัณฑ์จะได้แก่ น้ำผึ้งเดือน 5 และแซนวิชเห็ดแครง น้ำผึ้งรวง รายได้โดยประมาณ 15,000 บาท ต่อครัวเรือน กลุ่มลูกค้า 80 เปอร์เซ็นต์ จะเป็นกลุ่มลูกค้าคนนอกพื้นที่ อีก 20 เปอร์เซ็นต์ จะเป็นกลุ่มลูกค้าภายในพื้นที่ การสั่งซื้อจะต้องส่งจองล่วงหน้า เนื่องจากจำนวนสินค้ามีจำกัด ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งเดือน 5 ไม่มีวันหมดอายุ แต่แนะนำให้ทานให้หมด ภายใน 1 ปี เพื่อรสชาติที่ดี

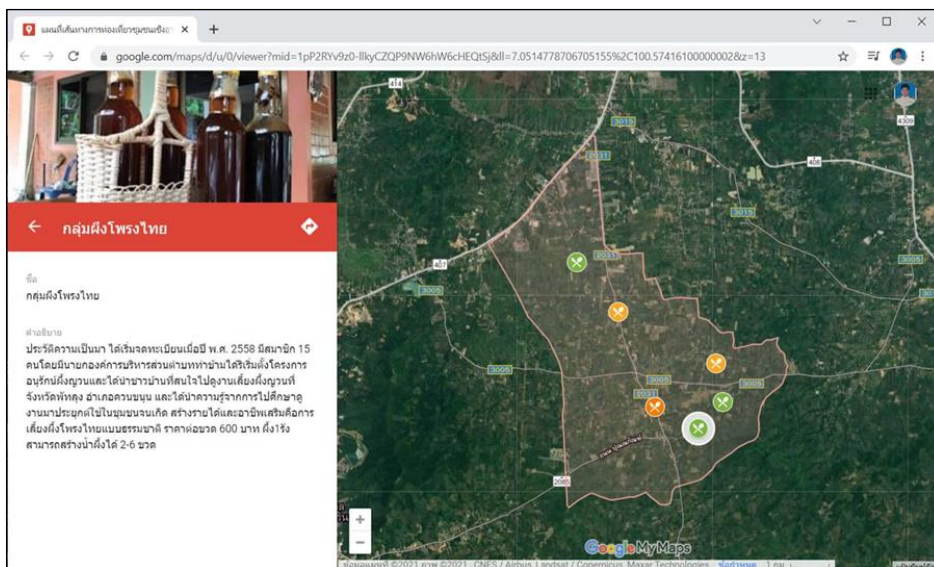
ภาพที่ 3 สมาชิกกลุ่มเลี้ยงผึ้งญวน (ผึ้งโพรงไทย) หมู่ที่ 6

3. ผลการจัดทำฐานข้อมูล (GIS) ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้านอาหารตำบลท่าข้าม

จากการรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในตำบลท่าข้าม เพื่อใช้สำหรับจัดทำฐานข้อมูลในรูปแบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Database) และจัดทำฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Attribute Database) ได้แก่ ประเภท ชื่อ ข้อมูลทั่วไป และรูปภาพของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร ด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ด้วยโปรแกรม GOOGLE My Maps และนำมาใช้ในการจัดทำแผนที่ฐานข้อมูลในระบบออนไลน์

ภาพที่ 4 หน้าจอแผนที่ข้อมูลของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ ด้านอาหารของตำบลท่าข้าม

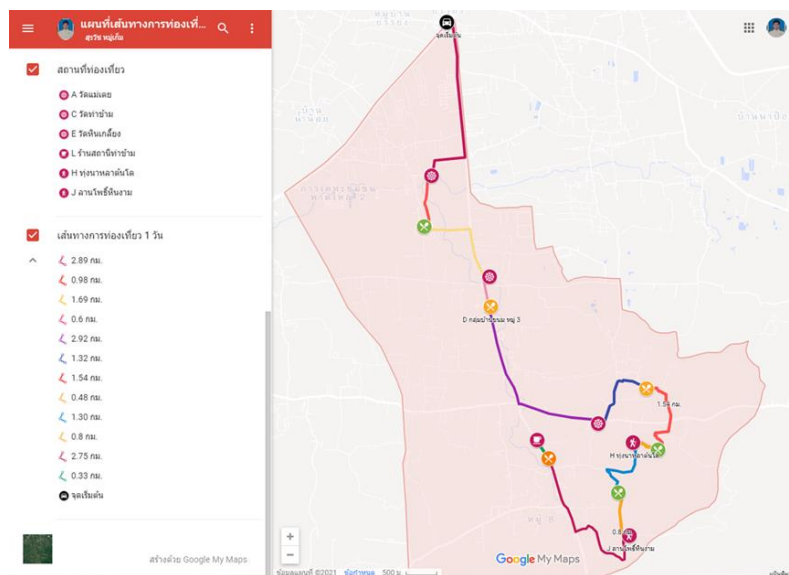

ภาพที่ 5 หน้าจอข้อมูลและตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มเลี้ยงฝิ่งญวน (ฝิ่งโรงไทย) หมู่ที่ 6

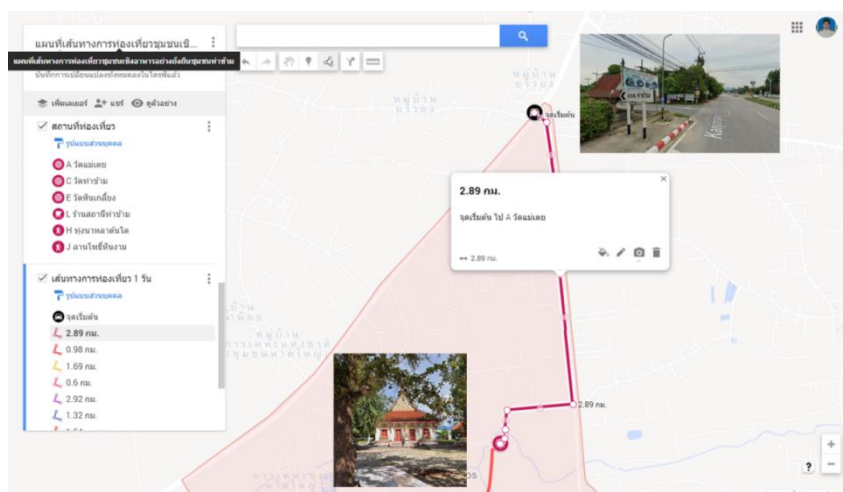
4. ผลการจัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้าม

การนำนวัตกรรมในด้านเทคโนโลยีทางผังเมือง มาพัฒนาช่องทางการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น และได้จากทั่วทุกมุมโลก ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการซื้อขายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น สามารถคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชาวบ้านชุมชนท่าข้าม และหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ และสามารถเป็นแนวทางในการวางแผนการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในพื้นที่ตำบล โดยใช้ระยะเวลา 1 วัน ก็สามารถเดินทางไปยังแหล่งความรู้ สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และพักผ่อนชิมอาหาร ทานของว่าง ชิมของดีของตำบลท่าข้ามได้อย่างครบถ้วน โดยพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความน่าสนใจ สิ่งอำนวยความสะดวก ความง่ายในการเข้าถึง และระยะเดินทางระหว่างสถานที่

โดยรูปแบบแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้าม สำหรับ 1 วัน โดยมีการกำหนดจุดแวะท่องเที่ยว 12 สถานที่ ซึ่งใช้ระยะทางเดินทางไปยังจุดต่าง ๆ โดยรวมประมาณ 17 กิโลเมตร ทำให้สามารถมีเวลาเดินชม และเรียนรู้ข้อมูลเรื่องราวความรู้ต่าง ๆ ได้พอสมควร โดยตัวอย่างการกำหนดเส้นทาง ที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถชิมวิว ทิวทัศน์ ภูมิประเทศของพื้นที่ได้อย่างครบครัน ทั้งเส้นทางผ่านตัวชุมชนทุ่งนา สวนยาง และขึ้นเขาลานโพธิ์หินงามที่มองเห็นทัศนียภาพที่ไกลสุดลูกหูลูกตาของตำบลท่าข้าม

ภาพที่ 6 หน้าจอแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนชุมชนท่าข้าม สำหรับ 1 วัน

ภาพที่ 7 ตัวอย่างหน้าจอเส้นทางจากจุดเริ่มต้นถนนกาญจนวนิช ไปยังวัดแม่เตย

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัยจากเป้าหมายหลักของการวิจัย ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไปของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสนใจที่เพิ่มขึ้นต่อแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก เช่น เมืองรองและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Tourism: CBT) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้าเยี่ยมชม เรียนรู้ และสัมผัสกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งเริ่มต้นในประเทศไทยเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคมและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะมาตรการควบคุมการเดินทาง ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การล็อกดาวน์เมือง และข้อจำกัดด้านการเดินทาง ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในทุกระดับต้องหยุดชะงัก รวมถึงพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ด้านอาหารของตำบลท่าข้ามในรูปแบบดิจิทัลออนไลน์ GOOGLE My Maps เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ (New Normal) ที่เน้นการเข้าถึงข้อมูลผ่านเทคโนโลยีและการวางแผนการเดินทางด้วยตนเอง ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหลังวิกฤตการณ์ โดยฐานข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปต่อยอดเพื่อการวางแผน การบริหารจัดการ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

ภาพที่ 8 บรรยากาศช่วงโควิดเมืองหาดใหญ่

สิ่งที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ นั่นคือ ทำให้ทราบถึงประโยชน์จัดทำฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการวางแผนพัฒนาชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลกับระบบการค้าออนไลน์ ซึ่งเอื้อต่อการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในวงกว้างทำให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งต่อประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ และเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้ GIS เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ในบริบทอื่นต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ และความประสงค์ในการส่งเสริมให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ตนเอง ร่วมมือกันสร้างฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบดิจิทัล ที่สามารถใช้งานได้ในรูปแบบ Online ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 และแนวทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อเมืองต่าง ๆ สามารถเปิดให้เดินทางเชื่อมต่อกันได้ แต่ยังคงมีมาตรการในการป้องกันตนเอง รวมทั้งการนำใช้โปรแกรม หรือแพลตฟอร์มที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักคุ้นชิน มีความสะดวกในการใช้งาน และไม่ซับซ้อนจนเกินไปจนทำให้ไม่ถูก เช่น GOOGLE My Maps เป็นต้น เพื่อให้เกิดเป็นฐานข้อมูลและแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอาหารอย่างยั่งยืนที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กำธร กุลชล. (2545). การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นภลัย ชูศรี. (2563). โควิดทำเมืองหาดใหญ่ เงียบเหงา แทบร้าง ช่วงปีใหม่ไร้นักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2564 จาก <https://www.komchadluek.net/news/453463>
- นุจรินทร์ ปทุมพงษ์ และโชคชัย ถมทอง. (2561). การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อจัดการสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สทวท.), 5(1), 63-72.
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2552). ตำราเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- Baud-Bovy, M., & Lawson, F. (2002). Tourism and Recreation: A Handbook of Planning and Design. Routledge : Architectural Pr.